

НАПРЯМ II. ГЕНДЕРНІ ВИМІРИ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РІВНЯ ДОВІРИ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Глебова Наталя, к. соц. н., доцент, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація. В роботі аналізується феномен довіри в контексті потреби стратегічної поведінки. Обґрунтовується рівень довіри політикам різної статі залежно від статі самого респондента.

Ключові слова: суспільна довіра, рівень довіри, гендерні стереотипи.

Докорінні соціально-економічні трансформації в Україні, що вимагають установа принципів нових суспільних взаємин указують на соціальну значущість позитивного співвідношення суспільної довіри та недовіри як на персональному рівні, так і на рівні соціальних страт. Скажімо, цілком очевидно, що за таким суспільним чинником, як недовіра до влади, може слідувати й загальнонаціональна криза, і зміна типу влади, і розпад суспільства, як вираз крайнього ступеня недовіри при бездіяльності суб'єктів влади.

Спираючись на досвід найбільш розвиненіших світових суспільних систем і враховуючи специфіку нинішніх українських реалій, коли важливо звести до мінімуму втрати суб'єктного потенціалу кожної конкретної людини і всіляко сприяти його відновленню, слід визнати, що тим актуальнішою постає проблема комплексного дослідження феномену довіри і чинників, що обумовлюють її наявність чи відсутність.

Наукове осмислення категорії довіри та різних її соціальних аспектів розкривається в працях таких дослідників як М. Бубер, М. Вебер, Е. Гідденс, Е. Дюркгейм, С. Касталдо, Н. Луман, К. Ньютон, Т. Парсонс, Б. Ротштейн, А. Селігмена, Ф. Тенніса, Ф. Фукуяма, Дж. Хоманс, П. Штомпка та інші.

У працях з етики, присвячених розробці категорії «довіра», де вона розглядалася як форма специфічного ставлення і взаємодії між людьми, насамперед вказується соціальна сутність її походження. Тому у понятті «довіра» з етичної точки зору традиційно відображаються ті моральні норми, які пов'язані з добровільними взаємними зобов'язаннями як у суспільному, так і особистому житті людей. Під довірчими розуміють взаємини, засновані на моральному кредиті, на добровільних взаємних зобов'язаннях. В цьому контексті Ф. Фукуяма зазначає, що «широко розповсюджена недовіра в суспільстві обкладає всі форми економічної діяльності своєрідним «податком», який суспільства з високою довірою не платять» [3].

Однак як соціальний феномен довіра характеризує й набагато ширший і глибший тип зв'язків і відносин, які складаються між різними партнерами, незалежно від того, із приводу чого ці відносини виникають.

Очевидно також, що усталення соціального порядку у перехідному суспільстві, потребує урахуванням головних соціально-психологічних особливостей процесів його відтворення, модернізації, самоорганізації та легітимації. Саме тому, на думку А. Селігмен, «феномен довіри створює умови для ефективного функціонування соціально-економічних систем і є атрибутом виключно сучасних суспільств». Хоча «довіра постає у різноманітних відносинах, а не є виключно станом внутрішнього світу суб'єкту, дечим особистим, якістю, властивою індивіду», розглядаючи довіру в контексті упевненості в системі рольових очікувань, вчений зазначає, що ця упевненість «можлива лише за умови довіри на особистісному рівні, і носієм певних чеснот в якості центрального фокусу уявлень про довіру є все ж таки індивідуальність» [2, с. 31].

Таким чином, можна констатувати, що в різних напрямках гуманітарного знання мова, як правило, ведеться про три самостійні галузі, де довіра найчастіше називалася як умова існування людини: це довіра до суспільства, довіра до іншої людини або людей взагалі й довіру до себе. Крім такого підходу до вивчення довіри, існує традиційний її розгляд, як складової інших видів відносин і як самостійного виду спілкування. Ряд авторів розглядає довіру і недовіру як особливість соціально-психологічної взаємодії людей в процесі спілкування, де довіра – одна з форм моральних потреб людей, що розвивалося в нерозривному зв'язку зі своєю протилежністю – недовірою як результат тривалої взаємодії, коли на основі спільних інтересів і прагнень виникає соціально-психологічна взаємність. Згідно цієї точки зору, спільність інтересів, з одного боку, є передумовою і умовою ефективного спілкування, а з іншого – його результатом, при чому соціально-психологічна опозиція «ми» і «вони» проникає вглиб індивідуальної психіки людини і перетворюється на її сутність.

Поняттям гендер визначають психосоціальні характеристики та соціокультурні ролі чоловіка і жінки як особистостей, цілісну психічну репрезентацію статі, сповнену неповторним, динамічним глибинним, когнітивним та поведінковим поняттям жіночого та чоловічого, що здобута індивідом у результаті набуття індивідуального досвіду.

В дослідженні Інституту соціології НАН України та Центру соціальних експертиз «Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві» ми може ілюстративно відзначити поведінкову стратегію залежно від статі. Аналіз відповідей громадян стосовно рівня довіри політикам різної статі залежно від статі самого респондента виявив такі тенденції. Загальний рівень довіри або недовіри чоловіків і жінок практично однаковий. Для 27% опитаних жінок і чоловіків стать політика не впливає на рівень довіри до нього. Майже чверть жінок (23%) та чоловіків (25%) взагалі не довіряють політикам незалежно від їхньої статі.

Майже кожен шостий чоловік та кожна шоста жінка не визначилися з відповіддю на це запитання. Кожен четвертий чоловік більше довіряє

політикам-чоловікам, кожна шоста жінка – політикам-жінкам. Рівень довіри до політиків-чоловіків вищий серед чоловіків (25%), ніж серед жінок (16%). І, відповідно, жінки-політики користуються більшою довірою серед представниць своєї статі (18%), ніж серед чоловіків (9%). Не виключено, що ці респонденти демонструють певну гендерну солідарність, а відтак – і певні гендерні стереотипи [1, с. 51–52].

Отже, можемо зазначити, що для третини населення байдуже, якої статі є політичний лідер, визначальними для них радше є інші якості політичного діяча. Постає запитання: які саме ці якості? Отриманий рейтинг чеснот політика виглядає доволі прогнозованим. Чесність – головна риса політиків, яку воліє знаходити в них переважна більшість людей (78%). Тобто якщо людина чесна їй можна довіритися.

Дані положення дозволяють побудувати типологію можливих стратегій поведінки в залежності від пропорції або рівня довіри до світу і до себе: рівні пропорції довіри до себе і до світу лежать в основі вже сформованих відомих форм поведінки і забезпечують відносну стійкість як особистості, так і діяльності; переважання довіри до світу є основою адаптивних форм поведінки, що дозволяють людині пристосовуватися до світу; переважання довіри до себе – основа неадаптивних форм активності, пов'язаних як з ризиком, так і з перетворюючою діяльністю. Переважання довіри до себе в порівнянні з довірою до світу передбачає самостійний характер діяльності, який, до речі, може бути як конструктивним, так і деструктивним, і, нарешті, відсутність або втрата довіри до світу завжди сполучені з втратою довіри до себе.

Проведений теоретичний аналіз і побудовані психологічні моделі довірчої взаємодії між людьми дозволили сформулювати деякі гіпотези, що заслуговують бути задіяними в подальших розробках теми:

- довіра до іншого є базовою умовою людського спілкування, саме вона переводить акт безособової комунікації в акт в ціннісно значиме спілкування;

- довіра до іншого виконує функцію зв'язку між людьми. Онтологічно довіра існує в суб'єктивному світі особистості, проте виникає і функціонує в «навколо-індивідуальному просторі, куди «виноситься» в момент взаємодії людей і де динамічно змінюється під впливом цієї взаємодії;

- відчуваючи певну міру довіри до іншого, людина орієнтована на взаємність свого ставлення, яке насправді не завжди буває взаємним (конгруентним). Людина може усвідомлювати, а може і не усвідомлювати неконгруентність цих відносин;

- в основі довіри до іншого лежить співвідношення ціннісного ставлення до цього іншому і до себе, яке може порушуватись в силу як об'єктивних, соціально-психологічних, так і суб'єктивних особистісних причин;

- основними умовами виникнення довіри в соціально-психологічній взаємодії є актуальна значимість іншого і його апріорна безпека

(надійність), а також актуальна значимість власних суб'єктивних переживань і апріорна безпека своїх майбутніх дій, пов'язаних з процесом взаємодії з цим конкретним іншим;

- основними формально-динамічними характеристиками довіри до іншого як щодо самостійного соціально-психологічного феномена є міра, вибірковість і парціальність, які виявляються в тому, що доросла людина, як правило, усвідомлює, кому, де і наскільки можна довірити.

Література

1. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві. Дослідження здійснене Центром соціальних експертиз Інституту соціології НАН України. Програма розвитку ООН в Україні / Центр соціальних експертиз Інституту соціології НАН України. – Видавництво ТОВ «Компанія ВАІТЕ», 2007. – 144 с.
2. Селигмен А. Проблема доверия / Адам Селигмен. – М., Изд-во: Идея – Пресс, 2002г., – 256 с.
3. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию / Френсис Фукуяма. – М., ООО «Издательство АСТ 2004. – 578 с.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНИЙ ВЕКТОРИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

*Кривчик Г.Г., д.іст.н., проф., Дніпропетровський національний
університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна*

За радянських часів Україна, хоча й вважалася членом ООН та деяких інших міжнародних організацій, але фактично не була суб'єктом зовнішньої політики. Вона діяла в руслі політики союзної держави. Після проголошення державної незалежності українському керівництву довелося докласти чималих дипломатичних зусиль для свого міжнародного визнання. До початку 2000-х рр. Україна була визнана більш як 150 державами світу, із 140 з них Україна підтримувала дипломатичні відносини.

Основні завдання напрями зовнішньої політики України відображені в таблиці:

УРСР (СРСР)	Україна
Україна не була суб'єктом міжнародної політики. Суб'єкт – СРСР.	Україна – суб'єкт міжнародних відносин Задачі: 1. Участь у світових міжнародних організаціях (ООН, СОТ та ін.). 2. Європейська інтеграція (вступ в ЄС, Раду Європи та ін.). 3. Євроатлантична інтеграція (вступ у НАТО, ОБСЄ та ін.).